

Źródła do dziejów chasydyzmu
w Królestwie Polskim, 1815–1867,
w zasobach polskich archiwów państwowych

OPRACOWAŁ
Marcin Wodziński

Instytut Historii Żydów Polskich
i Stosunków Izraelsko-Polskich
Uniwersytet Telawiwski

Wydawnictwo Austeria
Kraków · Budapeszt 2011

Hasidism in the Kingdom of Poland, 1815–1867:
Historical Sources in the Polish State Archives

BY

Marcin Wodziński

Institute for the History of Polish Jewry
and Israel-Poland Relations
Tel Aviv University

Austeria Publishing House
Kraków · Budapest 2011

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
Wykaz skrótów	19
1. Patent rządu austriackiego dla Galicji Zachodniej w sprawie minianów, 1798	21
2. Pierwsze w Królestwie Polskim dochodzenie w sprawie legalności chasydzkich sztybli, 1817	24
3. Skarga kahału Chęcín na osoby opuszczające gminę na czas świąt, 1818	29
4. Dochodzenie w Płocku, 1818	30
5. Sprawa sądowa w Olkuszu o wyjaśnienie legalności sekty „michałki”, 1818	45
6. Cadyk Mojżesz z Kozienic u rogatek Warszawy, 1819	52
7. Konflikt w Częstochowie o prawo korzystania z gminnej łaźni, 1820	54
8. Kahał w Łasku przeciw tworzeniu się sztybli, 1820	72
9. Opłaty od sztybli w województwie krakowskim, 1822	78
10. Rozwiązanie bractwa pogrzebowego w Olkuszu, 1822	81
11. „Sprawa chasydymów”, czyli rządowe dochodzenie w sprawie legalności chasydyzmu, 1823–1824	88
12. Skarga Meira z Opatowa na antychasydzkie działania tamtejszej policji, 1824–1825	178
13. Konflikt wokół chasydzkiego rabina w Płocku, 1829	187
14. Sprawa pociągnięcia chasydów do płacenia podatku za tworzenie prywatnych izb modlitwy w Pyzdrach i Częstochowie, 1829	215
15. Zwolnienie chasyda Majera Brandesa z opłaty za prowadzenie domu modlitwy w Radomsku, 1831	219
16. Rządowe dochodzenie w sprawie domniemanego opanowania żydowskich drukarń przez chasydów, 1834	223
17. Powołanie Salomona Rabinowicza na stanowisko rabina w Radomsku, 1834–1835	234
18. Konflikt wokół powstałej we Włocławku grupy chasydzkiej, 1835	240
19. Sprawa dochodu rodalowego od chasydów we Włocławku, 1836–1839	250
20. Straty gminy powodowane przez chasydzki sztybel w Koniecpolu, 1836–1838	274
21. Korespondencja Izaaka z Warki z instytucjami rządowymi, 1835–1845	280
22. Tumult wywołany przez płockich chasydów przeciwko tamtejszemu rabinowi Izaakowi Auerbachowi, 1838	298

23. Sprawa palenia tytoniu przez chasydów w besmedreszu w Międzyrzecu Podlaskim, 1840	304
24. Donosy Abrahama Hersza Rozynesa przeciw chasydom w Będzinie i Pilicy, 1836–1851	315
25. Próba powołania cadyka Izaaka Meira Altera na duchownego w Warszawie, 1843	328
26. Rządowe dochodzenie sprawdzające stan prawny legalności chasydzkich szytli, 1844–1845	336
27. Skarga na chasydzki dozór bóżniczy w Piotrkowie, 1845–1846	340
28. Obsadzenie rabinatu w Makowie i Pułtusk, 1851	344
29. Koccy i izbiccy chasydzi w Węgrowie, 1851	351
30. Konflikt cadyka Salomona z Radomska z tamtejszym dozorem bóżniczym, 1850–1852	359
31. Skarga na cadyka Jozuego ben Salomona Lejba z Łęcznej, 1852	363
32. Chasydzka opozycja wobec dozoru bóżniczego i rabina Joska Gelerntera w Hrubieszowie, 1852–1853	369
33. Przesłuchanie w Lublinie pijanego chasyda Szmula Grosbacha w zakazanym stroju żydowskim, 1853	389
34. Dochodzenie w sprawie cadyka Abrahama Twerskiego z Turzyska podróżującego po Królestwie, 1857–1858	391
35. Chasydzkie i antychasydzkie donosy przy okazji wyborów władz gminnych w Warszawie, 1858–1859	418
36. Skargi na chasydzkie zgromadzenia u cadyka Izaaka Meira Altera w Warszawie, 1859	429
37. Skargi chasydów z Międzyrzecza Podlaskiego na prześladowania ze strony rabina i dozoru bóżniczego, 1859	439
38. Urzędowa korespondencja cadyka Henocha Lewina z Aleksandrowa, 1840–1860	448
39. Skargi na chasydzkie prześladowania rabina Berka Dauera w Nasielsku, 1860	452
40. Konflikt wokół chasydzkiego rabina w Kazimierzu Dolnym, 1861–1862	456
41. Dochodzenie w sprawie domniemanej klątwy rzuconej przez chasydów w Wolbromiu, 1862–1863	472
42. Projekt korzystnego dla chasydów prawa wyborczego do zarządu gmin żydowskich, 1866	476
43. Prześladowania plockiego rabina Lejba Rakowskiego przez tamtejszych chasydów, 1867	482
Źródła i literatura	489
Indeks	493
Spis ilustracji	519
English section	521

TABLE OF CONTENTS

Acknowledgments	523
Preface and Introduction	525
1. Austrian decree for Western Galicia regulating the matter of private <i>minianim</i> , 1798	533
2. First investigation of Hasidic <i>shtiblekh</i> in the Kingdom of Poland, 1817	533
3. Complaint of the kahal elders in Chęciny against those travelling out of the community during the High Holidays, 1818	534
4. Investigation in Płock, 1818	535
5. Court investigation of a Jewish sect called 'Michałki', Olkusz, 1818	538
6. Tsadik Moses of Kozienice (Kuznits) at the gates of Warsaw, 1819	539
7. Conflict in Częstochowa surrounding the right of the Hasidim to use the communal baths (<i>mikveh</i>), 1820	540
8. Kahal elders in Łask against the right to create <i>shtiblekh</i> , 1820	542
9. Official fees for establishing <i>shtiblekh</i> in the Voivodeship of Krakow, 1822	543
10. Dissolution of the burial society in Olkusz, 1822	544
11. 'The case of the Hasidim', or a government investigation into the legality of Hasidism, 1823–1824	545
12. Complaint of tsadik Meir of Opatów (Apta) regarding anti-Hasidic harassment from the local police, 1824–1825	552
13. Abraham Landau of Ciechanów and Abraham Zusya Kahana competing for the rabbinical post in Płock, 1829	554
14. Attempt to levy a tax on Hasidim running private prayer houses in Pyzdry and Częstochowa, 1829	557
15. Hasid Majer Brandes exempted from a fee for running a <i>shtibl</i> in Radomsko, 1830–1831	558
16. Government investigation into alleged control of all Jewish printing shops in the Russian Empire by the Hasidim, 1834	559
17. Appointment of the tsadik Solomon Rabinowicz as community rabbi in Radomsko, 1834–1835	561
18. Conflict around a Hasidic group created in Włocławek, 1835	562
19. Tax on the Hasidim reading Torah scrolls in Włocławek, 1836–1839	564

20. Investigation into the losses in the community budget caused by a Hasidic <i>shtibl</i> in Koniecpol, 1836–1838	568
21. Official correspondence between tsadik Isaac Kalisz of Warka and government authorities, 1835–1845	569
22. Harassment of Rabbi Isaac Auerbach by a Hasidic group in Płock, 1838	570
23. Conflict surrounding the Hasidic custom of smoking tobacco at the <i>besmedresh</i> in Międzyrzec Podlaski, 1840	571
24. Denouncements by former rabbi Abraham Hersz Rozynes against the Hasidim in Będzin and Pilica, 1836–1851	573
25. Attempt to nominate tsadik Isaac Meir Alter (of Ger) to the position of <i>dayan</i> in Warsaw, 1843	574
26. Government investigation into the legal status of Hasidism in the Kingdom of Poland, 1844–1845	575
27. Complaints against the Hasidic community board in Piotrków Trybunalski, 1845–1846	577
28. Obstacles to nomination of rabbis in Maków Mazowiecki and Pułtusk, 1851	577
29. Conflict between Kotsker and Izbitser Hasidim in Węgrów, 1851	579
30. Conflict between tsadik Solomon Rabinowicz of Radomsko and the local Jewish community board, 1850–1852	580
31. Complaints against tsadik Joshua b. Solomon Leib of Łęczna, 1852	580
32. Hasidic opposition to the Jewish community board and Rabbi Josek Gelernter in Hrubieszów, 1852–1853	581
33. Official interrogation of a drunken Hasid, Szmul Grosbach, caught by the Lublin police while wearing forbidden Jewish attire, 1853	583
34. Investigation into the case of tsadik Abraham Twerski of Turzysk (Trisk) visiting Jewish communities in the Kingdom of Poland, 1857–1858	584
35. Hasidic and anti-Hasidic denouncements during elections to the Jewish community board in Warsaw, 1858–1859	587
36. Complaints regarding Hasidic gatherings at the home of tsadik Isaac Meir Alter of Ger in Warsaw, 1859	588
37. Complaints of the Hasidim in Międzyrzec Podlaski regarding harassment by the Jewish community board and the rabbi, 1859	589
38. Official correspondence between tsadik Hanokh Lewin of Aleksandrów (Alexander) and government authorities, 1840–1860	591
39. Complaints of Berko Dauer, Rabbi of Nasielsk, regarding Hasidic persecutions, 1860	592
40. Conflict surrounding a Hasidic rabbi in Kazimierz Dolny (Kuzmir), 1861–1862	593
41. Investigation into a curse allegedly cast by Hasidim in Wolbrom, 1863	593
42. Proposal of a new electoral law privileging Hasidim over liberal and modernising sections of the Jewish community, 1866	594
43. Harassment of Rabbi Leib Rakowski by the Hasidim in Płock, 1867	596